

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
ВЪРХОВЕН АДМИНИСТРАТИВЕН СЪД



КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД

I колегия, VIII отделение

Вх. № 74 КД
Дата 07-04-17

Осмо отделение

Адм.дело №961/2016 г.

гр.София.07.04.2017 г.

Образуван е състав от трима съдии за докладчик Румен Пенков - от 07.04.17г.

ДО

КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД

НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

БУЛ. КНЯЗ АЛ. ДОНДУКОВ № 1

СОФИЯ

Приложено, изпращаме Ви искане до г-н Председателя на Конституционния съд на Република България от тричленен състав на Върховен административен съд от съдии Теодора Николова, Димитър Първанов, Аглика Адамова по чл.150, ал. 2 от Конституцията на Република България за установяване на противоконституционност на разпоредбата на чл. 40, ал.1, т.2 от Закона за здравното осигуряване /ЗЗО/ в частта ѝ, относно работещите по чл. 4, ал.3, т.1 от Кодекса за социално осигуряване /КСО/ пенсионери, във връзка с тази на т.6 на чл. 40, ал.1 от ЗЗО.

Приложение: Съгласно текста.

СЕКРЕТАР

/ Н. Дикова /

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
ВЪРХОВЕН АДМИНИСТРАТИВЕН СЪД



До Г-н Председателя на Конституционния съд
на Република България

ИСКАНЕ

от тричленен съдебен състав на Върховния административен съд
гр.София, бул.“Ал.Стамболийски“№18
съдии: Теодора Николова, Димитър Първанов, Аглика Адамова

по чл.150, ал.2 от Конституцията на Република България

За установяване на противоконституционност на разпоредбата на чл.40, ал.1, т.2 от Закона за здравното осигуряване /ЗЗО/, в частта ѝ, относно работещите по чл.4, ал.3, т.1 от Кодекса за социално осигуряване /КСО/ пенсионери, във връзка с тази на т.6 на чл.40, ал.1 ЗЗО.

**Уважаеми Господин Председател,
Уважаеми Госпожи и Господа конституционни съдии,**

При разглеждането на административно дело № 961/2016г., настоящият състав на осмо отделение на Върховния административен съд установи несъответствие на посочените разпоредби на Закона за здравното осигуряване с разпоредите на чл.6, ал.2; чл.17 и чл.60, ал.1 от Конституцията в контекста и на чл.1 на Допълнителния протокол на Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи и с определение № 4340 от 06.04.2017г., на основание на чл.150, ал.2 от Основния закон спря производството по делото.

Предлагаме на Вашето внимание нашите мотиви:

Производството пред Върховния административен съд е по чл. 208 и следващи от Административнопроцесуалния кодекс (АПК).

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
ВЪРХОВЕН АДМИНИСТРАТИВЕН СЪД



Образувано е по касационна жалба на Иванка Миткова Вълчева от гр.Варна против Решение №2516 от 26.11.2015г. постановено по адм.д.№ 1568 по описа за 2015г. на Административен съд Варна.

С обжалваното решение съдът отхвърлил жалбата на г-жа Вълчева против Ревизионен акт /РА/ № 1400011/26.02.2015г. на орган по приходите при Териториална дирекция/ТД/ на Националната агенция по приходите /НАП/ – Варна, потвърден с Решение № 251/12.06.2015г. на директора на Дирекция „Обжалване и данъчно-осигурителна практика“/ОДОП/ – Варна, с който на жалбоподателката са установени задължения за авансови и окончателни задължителни здравно-осигурителни вноски *общо в размер на 1 937,70лв и лихви 653,77лв.*, от които: за **2009г.** – 324,90лв. и лихви 173,37лв. за **2010г.** – 403,20лв. и лихви 175,93лв; за **2011г.** – 403,20лв. и лихви 148,02лв; за **2012г.** – 403,20лв. и лихви 106,28лв; за **2013г.** – 403,20лв. и лихви 50,15лв.

I. Становища на страните:

1. Касационната жалбоподателка счита обжалваното решение за неправилно, постановено в нарушение на материалния закон, при съществени нарушения на процесуалните правила и необоснованост - отменителни основания по чл. 209, т. 3 АПК. Твърди, че

=съдът не обсъдил приложимата за случая разпоредба на чл.12, ал.4 ДОПК, препращаща към Закона за адвокатурата;

=не дължи авансови задължителни здравни осигурителни вноски, защото доходите, получени от нея като пенсионер, но работещ адвокат, се получават в края на календарната година, а не помесечно;

=Законът за здравното осигуряване е противоконституционен, в частта му, относно задълженията за задължителни здравни осигурителни вноски на работещите пенсионирани адвокати - жалбоподателката е пенсионер и здравно осигурена от 1999г., поради което определянето на процесните задължения за ЗОВ представлява втори път определяне на задължения на същото основание;

=съдът не съобразил приложимото право на ЕС, нито разяснение на НАП по прилагането на чл.26, ал.7 от ЗДДФЛ.

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
ВЪРХОВЕН АДМИНИСТРАТИВЕН СЪД



=неправилно съдът присъдил юрисконсултско възнаграждение в полза на ответника, при липса на доказателства за направени разноски.

Иска отмяна на решението и връщане на делото за ново разглеждане от Административния съд.

В писмено становище от 02.03.2017г. жалбоподателката изтъква, че не е съобразено Разяснение №2433315 от 17.07.2007г. на НАП и че тя не е реализирала доход по-висок от минималния осигурителен доход за процесните периоди и има месечни доходи от 300-340лв.-под прага на бедността, както и че част от установените задължения са погасени по давност.

2. Ответникът по касационната жалба – директорът на Дирекция „Обжалване и данъчно-осигурителна практика” – Варна при ЦУ на НАП, чрез гл.юрк.Колева, оспорва жалбата по съображения в писмена молба от 07.03.2017г. Счита, че жалбоподателката като самоосигуряващо се лице, упражняващо свободна професия дължи осигурителни вноски върху минималния месечен размер по чл.8, ал.2 от Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване/ЗБДОО/, като авансовите вноски се дължат помесечно. Независимо, че жалбоподателката е пенсионер, тя е задължена за здравни осигурителни вноски, а Решение №5 от 29.06.2000г. на Конституционния съд по конст.д.№4/2000г. не се отнася за случая.

Моли да се остави в сила първоинстанционното решение, претендира присъждане на юрисконсултско възнаграждение.

3. Представителят на Върховната административна прокуратура дава заключение за неоснователност на касационната жалба. Съдът правилно отхвърлил жалбата, защото процесните задължения са установени законосъобразно по основание и размер, като никое от тях не е погасено по давност, защото е било налице спиране на давността.

II. По допустимостта на касационната жалба:

Върховният административен съд, състав на осмо отделение, счита касационната жалба за допустима - подадена е от надлежна страна, в срока по чл. 211 АПК и срещу подлежащ на обжалване съдебен акт.

III. Първоинстанционното решение:

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
ВЪРХОВЕН АДМИНИСТРАТИВЕН СЪД



За да постанови обжалваното решение, административният съд приел от фактическа страна, че:

Ревизията е за установява дължимите вноски за здравно осигуряване за периоди 01.01.2009г. - 31.12.2013г., приключила с оспорения РА, е възложена от компетентен орган, а актът е издаден от компетентни органи по чл.119, ал.2 ДОПК.

Жалбоподателката е местно физическо лице, придобило право на пенсия за изслужено време и старост от 1999г., упражняващо свободна професия - адвокат, вписана в Адвокатска колегия-Варна на 21.04.1992г. и понастоящем. По данни в информационния масив на НАП, потвърдени от Адвокатска колегия-Варна е установено, че дейността е упражнявана без прекъсвания и възобновявания.

От информационния масив на НАП е установено, че за процесните периоди жалбоподателката не е подавала информация за осигурителен доход и стаж в персоналния регистър в НАП, не е подавала годишни декларации обр. 6 за дължими осигурителни вноски като самоосигуряващо се лице.

На връченото ѝ лично искане за представяне на документи във връзка с предмета на ревизионното производство, такива не са представени.

По данни в информационния масив на НАП е установено, че жалбоподателката е подавала ГДД по чл.50 от Закона за данъците върху доходите на физическите лица /ЗДДФЛ/ и е декларирала получени доходи от упражняване на свободна професия, както следва:

- за 2009г. - получен доход 5 415 лв., след приспадане на разходи за дейността /25%/ облагаем доход 4 061.25 лв.
- за 2010г. - получен доход 2 800 лв., след приспадане на разходи за дейността /25%/ облагаем доход 2 100 лв.;
- за 2011г. - получен доход 1 375 лв., след приспадане на разходи за дейността /25%/ облагаем доход 1 000 лв.;
- за 2012г. - получен доход 1 200 лв., след приспадане на разходи за дейността /25%/ облагаем доход 900 лв. ;
- за 2013г. - получен доход 2 100 лв., след приспадане на разходи за дейността /25%/ облагаем доход 1 575 лв.

По данни в информационния масив на НАП с подадените справки по чл.73 от ЗДДФЛ е установено, че са налице следните данни за изплатени на жалбоподателката суми, различни от трудови възнаграждения:

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
ВЪРХОВЕН АДМИНИСТРАТИВЕН СЪД



- за 2010г. - в общ размер 3 670 лв. /платци на дохода: Районен съд Варна - 120 лв., Окръжен съд Варна - 550 лв., Национално бюро за правна помощ - 3 000 лв./;
- за 2013г. - в общ размер 3 295,54 лв. /платци на дохода: Районен съд Варна - 1 255,54 лв., Национално бюро за правна помощ - 2 040 лв./.

Органите по приходи приели, че ревизираното лице е задължено за внасяне на здравни осигурителни вноски в размер на 8% /съгласно чл.2 от ЗБНЗК /Закон за бюджета на националната здравноосигурителна каса/, на основание на чл.40, ат.1, т.2 от Закона за здравното осигуряване /ЗЗО/, както и че не е внасяла нито авансови, нито окончателни такива вноски.

Органите по приходи са определили размера на дължимите от жалбоподателката авансови здравноосигурителни вноски върху минималния месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица, както следва:

- за 2009г. - минимален месечен осигурителен доход 260 лв., дължима авансова месечна вноска 20,80лв. Общо дължими авансови здравноосигурителни вноски за годината - 249,60лв.
- за 2010г. - минимален месечен осигурителен доход 420 лв., дължима авансова месечна вноска 33,60 лв., общо дължими авансови здравноосигурителни вноски за годината - 403,20лв.;
- за 2011г. - минимален месечен осигурителен доход 420 лв., дължима авансова месечна вноска 33,60 лв., общо дължими авансови здравноосигурителни вноски за годината 403,20лв.;
- за 2012г. - минимален месечен осигурителен доход 420 лв., дължима авансова месечна вноска 33,60 лв., общо дължими авансови здравноосигурителни вноски за годината 403,20 лв.;
- за 2013г. - минимален месечен осигурителен доход 420 лв., дължима авансова месечна вноска 33,60 лв., общо дължими авансови здравноосигурителни вноски за годината 403,20 лв.

Единствено за 2009г. приходните органи определили окончателна здравно-осигурителна вноска в размер на 75,30лв. /при минимален годишен осигурителен доход в размер на 3 120лв., и деклариран от жалбоподателяката годишен доход в размер на 4 061,25лв., след приспадане на разходи/

За дължимите, но невнесени авансови вноски и една окончателна вноска, органите по приходи начислили лихви за просрочие.

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
ВЪРХОВЕН АДМИНИСТРАТИВЕН СЪД



При така установените от факти, съдът направил следните правни изводи:

Жалбата е процесуално допустима, като подадена от легитимирано лице, в преклузивния срок, против подлежащ на оспорване данъчен акт, потвърден по административен ред. Оспореният РА е издаден от компетентни органи, в изискваната форма и при издаването му процесуалните правила не са били нарушени съществено.

По прилагането на материалния закон по възражението, че жалбоподателката не следва да се самоосигурява по реда на ЗЗО, след като е пенсионирана, съдът приел, че независимо, че ѝ е отпусната пенсия, за извършваната дейност като упражняваща свободна професия в ревизираните периоди, тя дължи здравноосигурителни вноски. В ЗЗО липсва изрична разпоредба относно недължимост на здравноосигурителни вноски за работещите пенсионери. С Решение № 5 от 29 юни 2000г. по конституционно дело № 4/2000г. КС е приел, че включването на работещите пенсионери в обсега на задължително осигурените лица по чл. 4, ал. 3 КЗОО /Загл. изм. на КСО с ДВ, бр. 67/2003г./ би противоречало на същността, смисъла и основната цел на общественото осигуряване, а събираните от тях осигурителни вноски наистина биха добили характер на данъчно задължение; приел е още, че работещите пенсионери биха могли да правят осигурителни вноски по свое желание. КС обаче обявява за противоконституционни разпоредбите само на чл.4, ал.3 от КЗОО /Загл. изм. на КСО с ДВ, бр. 67/2003 г./, касаещи задължително осигуряване за инвалидност поради общо заболяване, за старост и за смърт за работещите пенсионери, но няма произнасяне за недължимост на здравноосигурителни вноски. Следователно доводите в тази посока, изложени в жалбата, са неоснователни.

При служебната проверка относно размера на установените задължения, съдът приел, че този размер е определен законосъобразно:

Коректно са определени стойностите на минималния месечен осигурителен доход за ревизираните години, както и годишният осигурителен доход за определяне на доизравнителни вноски за 2009г. при съобразяване на получените облагаеми доходи от жалбоподателката. Точни са размерите на дължимите здравни вноски предвид разпоредбите на ЗДБОО и определените в него

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
ВЪРХОВЕН АДМИНИСТРАТИВЕН СЪД



ставки за определяне на същите. Правилни са начислените лихви за просрочие предвид разпоредбите на чл. 175 от ДОПК, чл. 1 от ЗБДТДПДВ, чл.40, ал.1, т. 1. буква „в“ от ЗЗО вр. чл.7, ат.4 от КСО.

Неоснователно жалбоподателката поддържа, че доходът, върху който дължи задължителни осигурителни вноски следва да е действително реализирания месечен доход, а не минималния месечен осигурителен доход по чл.8, ал.1, т.2 от ЗБДОО. Съгласно чл.6, ал.7 от КСО, осигурителните вноски за самоосигуряващите се лица са за сметка на осигурените лица и се дължат авансово: върху месечен осигурителен доход между минималния и максималния размер на дохода, определен със ЗБДОО за съответната година. Съгласно чл. 40, ал. 1, т. 2 от ЗЗО, лицата, регистрирани като упражняващи свободна професия или занаятчийска дейност по регистрация, се осигуряват върху заявен месечен доход, който не може да бъде по-малък от двукратния размер на минималната работна заплата, установена за страната, и годишно върху облагаемите доходи съгласно данните от данъчната декларация. Размерът на месечния осигурителен доход се определя със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване. Съгласно чл.8, ал.1, т.2 от ЗБДОО за 2009г., минималния месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица е 260лв., а за 2010г. минималния месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица 420лв. ЗБДОО за 2010г., 2011г., 2012г. и 2013г., предвижда минималния месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица да се определя съобразно облагаемия им доход за предходната година, като за лицата с доход до 5400лв. е 420лв.

Съгласно чл.6, ал.8 от КСО, окончателният размер на месечния осигурителен доход за самоосигуряващите се лица се определя за периода, през който е упражнявана дейността през предходната година, въз основа на доходите, декларирани в справка към ГДД по ЗДДФЛ и не може да бъде по-малък от минималния месечен осигурителен доход и по-голям от максималния месечен осигурителен доход. Следователно, ако осигуреното лице има доход по-малък от установения минималния осигурителен такъв, то ще дължи вноски върху минималния месечен осигурителен доход, независимо от реализирания такъв. При тази императивна правна уредба неправилно жалбоподателката поддържа, че е налице законодателна празнота

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
ВЪРХОВЕН АДМИНИСТРАТИВЕН СЪД



досежно случаите, в които минималния осигурителен доход не се достига от самоосигуряващите се лица.

Противно на доводите в жалбата, това тълкуване не противоречи на Конституцията и не дискриминира самоосигуряващите се лица спрямо лицата наети по трудов договор.

Разпоредбата на чл. 51, ал. 1 от Конституцията прогласява като основно право на гражданите правото на обществено осигуряване и социално подпомагане, без да указва реда, начина, принципите и системата за неговото осъществяване и практическо прилагане. За реализиране на това, по своята същност, социално право, трябва да се погрижи държавата. Това е нейно задължение, което се предопределя от преамбюла на Конституцията, където е обявена за „социално държава“. Нейно задължение е да уреди тези основни обществени отношения във връзка с реалното прилагане на прогласеното от Конституцията право. Законодателят е този, който преценява по целесъобразност каква система за обществено осигуряване да приеме и въз основа на какви принципи то да се осъществява в съответствие с конституционните норми.

Относно възражението за давност съдът приел, че няма погасени по давност здравно-осигурителни задължения.

Съдът намерил за неоснователно и възражението за изтекъл преклузивен срок по чл. 109 от ДОПК.

Предвид изхода на спора, на основание чл.161, ал.1 от ДОПК в полза на ответната страна съдът присъдил юрисконсултско възнаграждение.

IV. По приложимата нормативна уредба:

1. Конституция на Република България:

Чл.6., ал.1 - Всички хора се раждат свободни и равни по достойнство и права.

Ал.2 - Всички граждани са равни пред закона. Не се допускат никакви ограничения на правата или привилегии, основани на раса, народност, етническа принадлежност, пол, произход, религия, образование, убеждения, политическа принадлежност, лично и обществено положение или имуществено състояние.

Чл. 17, ал. 1 - Правото на собственост и на наследяване се гарантира и защитава от закона.

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
ВЪРХОВЕН АДМИНИСТРАТИВЕН СЪД



Ал. 2 - Собствеността е частна и публична.

Ал. 3 - Частната собственост е неприкосновена.,,

Чл.52 , ал.1 - Гражданите имат право на здравно осигуряване, гарантиращо им достъпна медицинска помощ, и на безплатно ползване на медицинско обслужване при условия и по ред, определени със закон.

Чл. 60, ал. 1 - Гражданите са длъжни да плащат данъци и такси, установени със закон, съобразно техните доходи и имущество.

2. Закон за здравното осигуряване

Чл.40, ал.1 - Здравноосигурителната вноска на осигуреното лице, определена по реда на чл. 29, ал. 3, се определя върху доход и се внася, както следва:

т.2 - лицата по чл. 4, ал. 3, т. 1, 2 и 4 от Кодекса за социално осигуряване се осигуряват авансово върху месечен доход, който не може да бъде по-малък от минималния месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица и за регистрираните земеделски стопани и тютюнопроизводители, определени със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване, и окончателно върху доходите от дейността и доходите по т. 3, през календарната година, съгласно справката към данъчната декларация по реда на чл. 6, ал. 9 от Кодекса за социално осигуряване; регистрираните земеделски стопани и тютюнопроизводители, произвеждащи непреработена растителна и/или животинска продукция, не определят окончателен размер на осигурителния доход за тази дейност; вноските се внасят за сметка на самоосигуряващите се лица до 25-о число на месеца, следващ месеца, за който се отнасят, а окончателната осигурителна вноска най-късно в срока за подаване на данъчната декларация по чл. 50 от Закона за данъците върху доходите на физическите лица;

т.4 - за пенсионерите от държавното обществено осигуряване или от професионален пенсионен фонд - размерът на пенсията или сборът от пенсии, без добавките към тях; вноските са за сметка на държавния бюджет и се внасят до 10-о число на месеца, следващ този, за който се отнасят.

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
ВЪРХОВЕН АДМИНИСТРАТИВЕН СЪД



т.6 - за лицата, получаващи доходи на различни основания, посочени в т. 1, 2, 2а, 3, 4 и 5, вноските се внасят върху сбора от осигурителните доходи и в предвидените за тях срокове по реда, определен в чл. 4а, ал. 6 и чл. 6, ал. 11 от Кодекса за социално осигуряване.

3. Кодекс за социално осигуряване.

Чл.4, ал.3, - (Частично обявена за противоконституционна от КС на РБ относно работещите пенсионери, включени в кръга на задължително осигурените лица по този законов текст - ДВ, бр. 55 от 2000 г.) Задължително осигурени за инвалидност поради общо заболяване за старост и за смърт са:

т.1- лицата, регистрирани като упражняващи свободна професия и/или занаятчийска дейност;

V. Мотиви за внасяне на въпрос за противоконституционност по реда на чл.150, ал.2 от Конституцията:

Здравното осигуряване е част от осигурителната система */или системата за социална сигурност/* на Република България. Социална сигурност по смисъла на Конвенция № 102 на Международната организация на труда за социална сигурност (минимални стандарти) от 1952 г./ ратифицирана със закон на 30 май 2008 г. от 40-то Народно събрание, в сила за Република България от 15.06.2008г./ означава полагане на постоянни усилия от страна на държавата, за да покрие неблагоприятните последици от настъпването на осигурителните събития, които се определят като "социални рискове" по смисъла на конвенцията. Тези усилия могат да се изразяват в провеждането на различни политики, които да водят до целения резултат по изискването на конвенцията - социална сигурност, адресирана към потребителя на осигурителното право.

Конституционно основание на правото на здравно осигуряване като основно право е разпоредбата на чл.52 от Конституцията на РБ, съгласно ал.1 от която „Гражданите имат право на здравно осигуряване, гарантиращо им достъпна

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
ВЪРХОВЕН АДМИНИСТРАТИВЕН СЪД



медицинска помощ, и на безплатно ползване на медицинско обслужване при условия и по ред, определени със закон.“

Конституционният съд на Република България многократно е приемал в мотивите на свои решения, че Конституцията не конкретизира реда и начина на практическо прилагане на защитените с нея социални права. За реализирането им трябва да се погрижи държавата чрез предприемането и извършването на необходимите действия за създаване на нормативна система за обществено осигуряване. (Решение № 5/2000 г. по к.д. № 4/2000 г.). Приемал е също, че Конституцията изисква законодателят да предвиди и съответните гаранции за реализиране на конституционно закрепените права, както и да се въздържа от приемането на актове, които могат да ги накърнят. Държавата е длъжна да гарантира и защитава социалните права, а не да създава юридически пречки за осъществяването им (Решение № 14/2000 г. по к.д. № 12/2000 г.). Конституционноправната защита включва както задължението на държавата да създаде законова система на обществено осигуряване, така и задължение да гарантира реализация на осигуряването в неговите различни форми, когато условията за получаване на съответните плащания са настъпили.

Законът, съдържащ основната регламентация относно здравното осигуряване, е Законът за здравното осигуряване /ЗЗО, обн., ДВ, бр. 70 от 19.06.1998 г., с изм. и доп./ . Съгласно чл.1, ал.2 и ал.3 от него, „ Здравното осигуряване е дейност по набирането на здравноосигурителни вноски и премии, управлението на набраните средства и тяхното разходване за закупуване на здравни дейности, услуги и заплащане на стоки, предвидени в този закон, в националните рамкови договори (НРД) и в застрахователните договори. Здравното осигуряване е задължително и доброволно.

По чл.2 ЗЗО, задължителното здравно осигуряване е дейност по управление и разходване на средствата от задължителни здравноосигурителни вноски за закупуване на здравни дейности, което се осъществява от Националната здравноосигурителна каса (НЗОК) и от нейните териториални поделения - районни здравноосигурителни каси (РЗОК). Задължителното здравно осигуряване предоставя пакет от здравни дейности, гарантиран от бюджета на НЗОК. Набирането на средства от задължителните здравноосигурителни вноски, които се определят със закон, се осъществява от Националната агенция за приходите.

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
ВЪРХОВЕН АДМИНИСТРАТИВЕН СЪД



Съдържанието на правото на здравно осигуряване е получаване на здравни услуги под формата на медицинска помощ /чл.35, ал.1 ЗЗО/, която е и дължимата на здравноосигуреното лице престация, при настъпването на осигурените социални рискове и основният смисъл на системата на здравното осигуряване. Паричната равностойност на тази престация не се заплаща от осигурените лица, а от осигурителния орган –Националната здравно-осигурителна каса /НЗОК/ или здравнозастрахователно дружество /вж. проф. Красимира Средкова, „Осигурително право“, 5-то издание, изд.“Сибис“, 2016г. Глава 15, §51, 937, стр.511/.

От изложено ясно се очертават трите задължителни елемента на съдържанието на родовото понятие „здравно осигуряване“ : 1/ набиране на средства от осигурителни вноски; 2/ управление на набраните средства- разпореждането с тях, влагане, инвестиране и др. и 3./ използването на набраните финансови средства за заплащане на здравни дейности, услуги и стоки на осигурените лица. /вж. проф.В.Мръчков, „Осигурително право“, 6-то издание, изд.“Сибис“, Специална част, §68, стр.442/.

Пенсионерът е здравно осигурено лице, за което има задължение за внасяне на осигурителни вноски и което има право на обезщетения и помощи от общественото осигуряване при настъпване на осигурен социален риск. Особеното е, че на основание чл.40, ал.1, т.4 ЗЗО, вноските за здравно осигуряване за него се правят от държавния бюджет. От друга страна, към момента на придобиване на право на пенсия за изслужено време и старост, това лице вече е допринесло значително за набирането на средства от осигурителни вноски, доколкото изискваният осигурителен стаж за правото на пенсия по необходимост е свързан и с внасяне на задължителни осигурителни вноски.

Съгласно чл.40, ал.1, т.2 ЗЗО, „лицата по чл. 4, ал. 3, т. 1, 2 и 4 от Кодекса за социално осигуряване се осигуряват авансово върху месечен доход, който не може да бъде по-малък от минималния месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица и за регистрираните земеделски стопани и тютюнопроизводители, определени със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване, и окончателно върху доходите от дейността и доходите по т. 3, през календарната година, съгласно справка към данъчната декларация по реда на чл. 6, ал. 9 от Кодекса за социално осигуряване; регистрираните

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
ВЪРХОВЕН АДМИНИСТРАТИВЕН СЪД



земеделски стопани и тютюнопроизводители, произвеждащи непреработена растителна и/или животинска продукция, не определят окончателен размер на осигурителния доход за тази дейност; вноските се внасят за сметка на самоосигуряващите се лица до 25-о число на месеца, следващ месеца, за който се отнасят, а окончателната осигурителна вноска най-късно в срока за подаване на данъчната декларация по чл. 50 от Закона за данъците върху доходите на физическите лица;“.

Посочената разпоредба е нормативното основание за установяване на процесните задължения за здравни осигурителни вноски, а твърдението за противоконституционност на тази разпоредба е основно оплакване в касационната жалба.

Съдебната практика на Върховния административен съд относно задължението на упражняващите свободна професия пенсионери по чл.4, ал.3 КСО за задължителни осигурителни вноски върху получените от тях доходи, е непротиворечива, при тълкуването на разпоредбата на чл.40, ал.1, т.2 вр. т.4 ЗЗО. Съгласно тази практика, разпоредбата на т.4 се отнася за здравното осигуряване на пенсионерите, като предвижда, че дължимите от тях здравноосигурителни вноски са за сметка на републиканския бюджет, но в тази категория попадат само пенсионери, които не получават доход от трудова дейност, а само такъв от пенсия. За упражняващите свободна професия пенсионери са приложими чл.40, ал.1, т.2 и т.6 ЗЗО и те задължават тази категория лица да правят авансови и окончателни здравно-осигурителни вноски. /Така: Решение 4356/25.04.2006г. по адм.д.№ 1531/2006г.; Решение №8725/20.06.2011г. по адм.д.№14429/2010г.; Решение №6463/14.05.2014г. по адм.д.№2010/2014г.; Решение №8333/19.06.2014г. и др., всички на шесто отделение на ВАС/.

Настоящият съдебен състав на Върховния административен съд, пред който е висящо касационно производство, преди постановяване на окончателно съдебно решение, намира, че приложимата за случая разпоредба на чл.40, ал.1, т.2 от Закона за здравното осигуряване /ЗЗО/, в частта ѝ, относно работещите по чл.4, ал.3 от Кодекса за социално осигуряване /КСО/ пенсионери, във връзка с тази на т.6 на чл.40, ал.1 от същата правна норма противоречат на Основния закон.

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
ВЪРХОВЕН АДМИНИСТРАТИВЕН СЪД



Аргументите ни затова са следните:

1. Пенсионерът е здравно осигурено лице, за което има задължение за внасяне на осигурителни вноски и което има право на насрещна престация от системата за здравно осигуряване при настъпване на осигурен социален риск.

Вярно, че започвайки работа като упражняващо свободна професия лице, пенсионираният адвокат сам се поставя в хипотезата на чл.40, ал.1, т.2 ЗЗО и така става задължен за внасяне както на авансови, така и на окончателни задължителни здравно-осигурителни вноски, но точно това законово задължение го поставя в по-неблагоприятно положение от неработещия пенсионер. Това е така, защото срещу авансовите и окончателни вноски по чл.40, ал.1, т.2 ЗЗО, упражняващият свободна професия пенсионер няма да получи нещо различно или в повече от това, на което вече има право, а именно - медицинска помощ /чл.35, ал.1 ЗЗО/, която е и дължимата на здравноосигуреното лице /по чл.40, ал.1 т.4 ЗЗО/ престация, при настъпването на осигурените социални рискове.

За разлика от положението на работещия пенсионер, по отношение на извършени от него вноски за държавно обществено осигуряване, който, на основание чл.102 от КСО, може да иска преизчисление на получаваната от него пенсия за осигурителен стаж и възраст въз основа на придобит от него осигурителен стаж и доход след пенсиониране, ако това е благоприятно за него, задълженият да внася здравно-осигурителни вноски работещ пенсионер, упражняващ свободна професия, не получава нищо насреща на това задължение, вън от това, което би получил на основание на качеството му на пенсионер.

Тази неравнопоставеност на лицата, придобили пенсия за изслужено време и старост, в резултат на посочената законова регламентация, в зависимост от това дали работят като лица по чл.4, ал.3 КСО, противоречи на императивната конституционна норма за равенство на гражданите пред закона по чл.6, ал.2 от Конституцията.

2.С Решение №5 от 29.06.2000г. Конституционният съд на Република България по конституционно дело №4/2000г. обяви за противоконституционни разпоредбите на чл.4, ал.3 от Кодекса за задължително обществено осигуряване /сега Кодекс за социално осигуряване/КСО// само по отношение на работещите пенсионери,

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
ВЪРХОВЕН АДМИНИСТРАТИВЕН СЪД



включени в кръга на задължително осигурените лица по този законов текст, както и разпоредбата на чл.4, ал.3, т.3 от Кодекса за задължително обществено осигуряване. Като излага в мотивите си особеностите на правното положение на работещите пенсионери, упражняващи свободна професия или занаятчийска дейност, упражняващи трудова дейност като еднолични търговци, собственици или съдружници в търговски дружества, като частни земеделски стопани и др., като задължени за внасяне на задължителни осигурителни вноски за инвалидност поради общо заболяване, за старост и за смърт, Конституционният съд заключава, че „включването на тези лица в кръга на задължително осигурените при тях има по-скоро фискален, отколкото социален елемент“, поради което това включване „би противоречало на същността, смисъла и основната цел на общественото осигуряване, а събираните от тях осигурителни вноски наистина биха добили характер на данъчно задължение“. В цитираната по-горе съдебна практика на ВАС основателно се приема, че това Решение на КС не може да се прилага по аналогия за задълженията на посочените лица за здравно-осигурителни вноски. Въпреки това, макар и пестеливи, мотивите на Конституционния съд относно противоконституционността на задължението за внасяне на осигурителни вноски за ДОО в тежест на работещите пенсионери по чл.4, ал.3 КСО, се отнасят по съществото си и за задължението за здравни осигурителни вноски на тези лица. Данък е принудително, невъзвръщаемо и безвъзмездно (без пряка насрещна облага) плащане, наложено едностранно и по общ ред от държавата.

Публични задължения, като спорните в настоящия процес, срещу изпълнението на които не стои никакво право са данъчни задължения, а Конституцията предвижда императивно законоустановеност на данъчните задължения. Дори и да се приеме, че по същността си, задължителните здравни осигурителни вноски представляват „данък със социално предназначение“, разликата между единия и другия вид публични вземания е отчетлива на плоскостта на насрещната престация, получавана в замяна на внасянето на осигурителните вноски.

Това ни мотивира да приемем, че в случая, задължение за данък на посочената категория лица е представено като такова за здравна осигурителна вноска, което пряко противоречи на чл.60, ал.1 от Конституцията.

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
ВЪРХОВЕН АДМИНИСТРАТИВЕН СЪД



3. Основен принцип на здравно-осигурителната система е принципът на обществена солидарност при набирание на средствата от осигурителни вноски. За придобилите право на пенсия за осигурителен стаж и възраст е ясно, че в положението им на по-уязвими, от гледна точка на възрастта си, членове на обществото, до момента на признаване на правото на пенсия, са допринесли в значителна степен за набирането на фондовете, от които се заплащат здравно-осигурителните услуги /доколкото изискваният осигурителен стаж, по необходимост, е свързан със задължения за внасяне на здравно-осигурителни вноски/. Задължението тези лица да продължават и след този момент да допринасят за набирането на здравно-осигурителните фондове, в зависимост от това дали продължават да работят като лица по чл.4, ал.3, т.1 КСО, изглежда непропорционално и дори несправедливо.

Това е така, още повече, като се има предвид как се определя размерът на тези задължения по т.6 на чл.40, ал.1 ЗЗО. Тази разпоредба предвижда, че „за лицата, получаващи доходи на различни основания, посочени в т. 1, 2, 2а, 3, 4 и 5, вноските се внасят върху сбора от осигурителните доходи и в предвидените за тях срокове по реда, определен в чл. 4а, ал. 6 и чл. 6, ал. 11 от Кодекса за социално осигуряване“. Осигурителният доход за лицата по т.2 на разпоредбата се определя не върху действително получен от лицето доход, а те следва да се осигуряват авансово върху месечен доход, който не може да бъде по-малък от минималния месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица и за регистрираните земеделски стопани и тютюнопроизводители, определени със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване, и окончателно върху доходите от дейността и доходите по т. 3, през календарната година, съгласно справка към данъчната декларация по реда на чл. 6, ал. 9 от Кодекса за социално осигуряване. Това означава, че поради използваната законова фикция при определянето на осигурителния доход, обсъжданата категория лица се лишават неоснователно от правото си на собственост върху част от придобития от тях доход. Посоченият начин на формиране на осигурителния доход за упражняващите свободна професия пенсионери поставя под въпрос изпълнението на конституционното изискване за осигуряване на достъпна медицинска помощ по чл.52 ал.1 от Основния закон, а също и на записаната в Преамбюла на Конституцията решимост за създаване на социална държава.

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
ВЪРХОВЕН АДМИНИСТРАТИВЕН СЪД



Изложеното ни мотивира да смятаме, че посочените разпоредби нарушават и гарантираното от Конституцията и от чл.1 на Протокол №1 към Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи право на собственост.

Следователно :

- 1.Нарушава се принципът за равенство на гражданите пред закона.
- 2.Нарушава се конституционната норма за законоустановеност на данъчните задължения.
- 3.Нарушават се разпоредбите на чл.52, ал.1 и чл.17 от Конституцията, както и тази на чл.1 на Протокол №1 към Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи.

По изложените съображения и на основание чл.150, ал.2 от Конституцията, отправяме настоящото

И С К А Н Е :

Конституционният съд на Република България да се произнесе дали е несъответствие на разпоредбата на чл.40, ал.1, т.2 от Закона за здравното осигуряване /ЗЗО/, в частта ѝ, относно работещите по чл.4, ал.3, т.1 от Кодекса за социално осигуряване /КСО/ пенсионери, във връзка с тази на т.6 на чл.40, ал.1 ЗЗО, с разпоредите на чл.6, ал.2; чл.17 и чл.60, ал.1 от Конституцията в контекста и на чл. 1 на Допълнителния протокол на Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи.

Съдебен състав по адм.д.№961/2016г.

Председател:

/Теодора Николова/

Членове:

/Димитър Първанов/

/Аглика Адамова/